

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
YVES BOT
της 9ης Δεκεμβρίου 2014¹

Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-226/13, C-245/13, C-247/13 και C-578/13

**Stefan Fahrenbrock (C-226/13),
Holger Priestoph κ.λπ. (C-245/13),
Rudolf Reznicek (C-247/13),
Hans-Jürgen Kickler κ.λπ. (C-578/13)**
κατά

Ελληνικής Δημοκρατίας
[αιτήσεις του Landgericht Wiesbaden και του Landgericht Kiel

για την έκδοση προδικαστικής απόφασης]

«Κανονισμός (ΕΚ) 1393/2007 — Επίδοση ή κοινοποίηση πράξεων — Έννοια “αστικής και εμπορικής υποθέσεως” — Αγωγές προς εκπλήρωση συμβατικών υποχρεώσεων και προς επιδίκαση αποζημιώσεως ασκηθείσες κατά του Ελληνικού Δημοσίου από κατόχους ελληνικών ομολόγων κατόπιν της μειώσεως, χωρίς τη συναίνεσή τους, της αξίας των ομολόγων αυτών»

1. Οι αιτήσεις προδικαστικής απόφασης αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 1 του κανονισμού (ΕΚ) 1393/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Νοεμβρίου 2007, περί επιδόσεως και κοινοποιήσεως στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις («επίδοση ή κοινοποίηση πράξεων») και κατάργησης του κανονισμού (ΕΚ) 1348/2000 του Συμβουλίου².
2. Οι αιτήσεις αυτές, που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο δικών μεταξύ του Ελληνικού Κράτους και, στην υπόθεση C-226/13, του S. Fahrenbrock, στην υπόθεση C-245/13, των H. και M.-A. Priestoph και της P. Priestoph, στην υπόθεση C-247/13, του R. Reznicek και, στην υπόθεση C-578/13, των H.-J. Kickler και W. Wöhlk καθώς και του Zahnärztekammer Schleswig-Holstein, Versorgungswerk, επί αγωγών με αίτημα την καταβολή αποζημιώσεως καθώς και την εκπλήρωση συμβατικών υποχρεώσεων, παρέχουν την ευκαιρία στο Δικαστήριο να ορίσει την έννοια της «αστικής και εμπορικής υποθέσεως» στο πλαίσιο του κανονισμού 1393/2007, του οποίου καθορίζει το υλικό πεδίο εφαρμογής.
3. Στις παρούσες προτάσεις θα υποστηρίξω ότι ο όρος «αστική και εμπορική υπόθεση», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 1393/2007³, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν περιλαμβάνει αγωγή διά της οποίας ιδιώτης κάτοχος ομολόγων εκδοθέντων από κράτος μέλος στρέφεται κατά του κράτους αυτού προς κατάγνωση ευθύνης σε βάρος του λόγω της

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — ΕΕ L 324, σ. 79.

3 — Ενώ ο τίτλος του κανονισμού αυτού, στη γαλλική του απόδοση, χρησιμοποιεί τη διατύπωση «αστική ή εμπορική υπόθεση», η εν λόγω διάταξη χρησιμοποιεί τη διατύπωση «αστική και εμπορική υπόθεση» (η υπογράμμιση δική μου). Η διαφορά αυτή ως προς τον παρατακτικό σύνδεσμο δεν επηρεάζει, κατ' εμέ, την έννοια και το περιεχόμενο της φράσεως αυτής.

ανταλλαγής των ομολόγων αυτών με ομόλογα μικρότερης αξίας, που επιβλήθηκε στον εν λόγω ιδιώτη μετά την έκδοση, από τον εθνικό νομοθέτη, νόμου που τροποποίησε μονομερώς και αναδρομικώς τους εφαρμοστέους στα ομόλογα όρους με την προσθήκη ρήτρας συλλογικής δράσεως επιτρέπουσας σε πλειοψηφία των κατόχων τους να επιβάλουν τέτοια ανταλλαγή στη μειοψηφία.

4. Θα τονίσω, κατά την έννοια αυτή, ότι η χρήση, από κράτος μέλος εκδότη ομολογιακών δανείων, της κυριαρχικής του εξουσίας μέσω νομοθετικής παρεμβάσεως, που έχει ειδικώς ως αντικείμενο την ευθεία επέμβαση στο καθεστώς των εκδοθέντων ομολόγων διά της επιβολής, στους μειοψηφούντες κατόχους τίτλων, της υποχρεώσεως υποταγής στη βούληση της πλειοψηφίας, αντιστοιχεί στην άσκηση εξουσιών εξαιρετικών σε σχέση με τους κανόνες δικαίου που εφαρμόζονται στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών.

5. Θα συμπεράνω ότι η αγωγή που ασκήθηκε από τους μειοψηφούντες κατόχους κατά του κράτους μέλους κατόπιν της ανταλλαγής των τίτλων θέτει κατ' ανάγκη ζήτημα ευθύνης του κράτους για πράξη που διενεργήθηκε κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας, καίτοι η ανταλλαγή αυτή, που αποσκοπούσε στη μείωση της ονομαστικής αξίας των εν λόγω τίτλων, προϋπέθετε απόφαση της πλειοψηφίας.

I – Το νομικό πλαίσιο

A — Το δίκαιο της Ένωσης

6. Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 6 και 9 του κανονισμού 1393/2007 προβλέπουν τα εξής:

«(2) Η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς απαιτεί την καλύτερη και ταχύτερη διαβίβαση μεταξύ των κρατών μελών των δικαστικών και εξωδίκων πράξεων που επιδίδονται ή κοινοποιούνται σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις.

[...]

(6) Η αποτελεσματικότητα και η ταχύτητα των δικαστικών διαδικασιών στον αστικό τομέα προϋποθέτει την άμεση και ταχεία διαβίβαση δικαστικών και εξωδίκων πράξεων μεταξύ τοπικών υπηρεσιών οριζόμενων από τα κράτη μέλη. [...]

[...]

(9) Η επίδοση ή κοινοποίηση θα πρέπει να γίνεται το συντομότερο δυνατό και πάντοτε εντός μηνός αφού παραληφθεί από την υπηρεσία παραλαβής.»

7. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού ορίζει το πεδίο εφαρμογής του ως εξής:

«Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις όταν μια δικαστική ή εξώδικη πράξη πρέπει να διαβιβασθεί από ένα κράτος μέλος σε άλλο για να επιδοθεί ή να κοινοποιηθεί. Δεν εφαρμόζεται σε φορολογικές, τελωνειακές ή διοικητικές υποθέσεις ή όταν πρόκειται για την ευθύνη του κράτους για πράξεις ή παραλείψεις κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας (“*acta iure imperii*”).»

8. Το άρθρο 3 του ίδιου κανονισμού ορίζει τα εξής:

«Κάθε κράτος μέλος ορίζει μια κεντρική αρχή αρμόδια να:

- α) παρέχει πληροφορίες στις υπηρεσίες διαβίβασης·
- β) επιλύει τυχόν προβλήματα κατά τη διαβίβαση των προς επίδοση ή κοινοποίηση πράξεων·

γ) διαβιβάζει, εκτάκτως, στην αρμόδια υπηρεσία παραλαβής, αίτηση επίδοσης ή κοινοποίησης, μετά από αίτηση της υπηρεσίας διαβίβασης.

[...]»

9. Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3, του εν λόγω κανονισμού:

«Εάν είναι προφανές ότι η αίτηση επίδοσης ή κοινοποίησης δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος κανονισμού ή εάν η μη τήρηση των απαιτούμενων τυπικών προϋποθέσεων καθιστά αδύνατη την επίδοση ή την κοινοποίηση, η αίτηση και οι διαβιβασθείσες πράξεις επιστρέφονται, άμα τη παραλαβή τους, στην υπηρεσία διαβίβασης, μαζί με την έντυπη βεβαίωση επιστροφής που εμφανίζεται στο παράρτημα I.»

10. Η βεβαίωση επιστροφής, της οποίας το πρότυπο έντυπο εμφανίζεται στο παράρτημα I του κανονισμού 1393/2007 προβλέπει, στο σημείο 9.1, ως λόγο επιστροφής το γεγονός ότι «η αίτηση καταφανώς εκφεύγει του πεδίου του κανονισμού [αυτού]», ιδίως λόγω του γεγονότος ότι «[η] πράξη δεν είναι αστική ή εμπορική»⁴.

B — Το ελληνικό δίκαιο

11. Ο νόμος 4050/2012, της 23ης Φεβρουαρίου 2012, με τίτλο «Κανόνες τροποποιήσεως τίτλων, εκδόσεως ή εγγυήσεως του Ελληνικού Δημοσίου με συμφωνία των Ομολογιούχων»⁵, ορίζει τις διατυπώσεις αναδιατάξεως των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου. Ο νόμος αυτός προβλέπει, κατ' ουσίαν, την υποβολή προσκλήσεως αναδιατάξεως στους κατόχους ορισμένων ομολόγων εκδοθέντων ή εγγυημένων από το Ελληνικό Δημόσιο και την προσθήκη ρήτρας περί αναδιατάξεως που επιτρέπει την επιβολή, σε όλους τους κατόχους ομολόγων, των όρων της προτεινόμενης με την πρόσκληση αναδιατάξεως, υπό την προϋπόθεση ότι αυτοί θα γίνουν αποδεκτοί από ενισχυμένη πλειοψηφία.

12. Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 4, του νόμου 4050/2012, για την τροποποίηση των οικείων τίτλων απαιτείται η τήρηση απαρτίας ίσης προς το ήμισυ του συνολικού ανεξόφλητου κεφαλαίου των επιλεξιμών ομολόγων και η συναίνεση ενισχυμένης πλειοψηφίας εκπροσωπούσας τουλάχιστον τα δύο τρίτα του κεφαλαίου.

13. Το άρθρο 1, παράγραφος 9, του νόμου 4050/2012 προβλέπει ότι η απόφαση που λαμβάνεται με το πέρας της διαδικασίας αυτής ισχύει έναντι πάντων, δεσμεύει το σύνολο των θιγομένων ομολογιούχων δανειστών και καταργεί κάθε τυχόν αντίθετη γενική ή ειδική διάταξη νόμου, κανονιστική πράξη και συμφωνία. Κατά τη διάταξη αυτή, σε περίπτωση ανταλλαγής των επιλεξιμών τίτλων, η έκδοση νέων τίτλων συνεπάγεται ακύρωση των παλαιών τίτλων.

II – Οι κύριες δίκες και τα προδικαστικά ερωτήματα

14. Τον Φεβρουάριο του 2012, κατ' εφαρμογή του νόμου 4050/2012, το Ελληνικό Δημόσιο απηύθυνε προς τους S. Fahrenbrock, H., M.-A. και P. Priestoph, R. Reznicek, καθώς και προς τους H.-J. Kickler και W. Wöhlk και προς το Zahnärztekammer Schleswig-Holstein, Versorgungswerk, άπαντες κατόχους ομολόγων εκδόσεως του Ελληνικού Δημοσίου, πρόταση ανταλλαγής των ομολόγων αυτών με νέα ομόλογα σημαντικά μειωμένης ονομαστικής αξίας.

4 — Σημείο 9.1.1 του παραρτήματος αυτού.

5 — ΦΕΚ Α' 36/23.2.2012, στο εξής: νόμος 4050/2012.

15. Παρότι οι ενάγοντες των κύριων δικών δεν δέχθηκαν την πρόταση αυτή, το Ελληνικό Δημόσιο προχώρησε εντούτοις στην ανταλλαγή των αρχικώς διακρατουμένων τίτλων με τίτλους αξίας σημαντικά χαμηλότερης της ονομαστικής τους αξίας και των οποίων η λήξη μετατέθηκε σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο.

16. Οι ενάγοντες των κύριων δικών άσκησαν έτσι αγωγές επιδιώκουσες είτε την επιστροφή των αρχικών τίτλων βάσει των άρθρων 858, 861, 869⁶ και 985⁷ του γερμανικού αστικού κώδικα (Bürgerliches Gesetzbuch)⁸ είτε την καταβολή αποζημίωσης βάσει των άρθρων 280, παράγραφος 3, και 281 του BGB⁹ ή του άρθρου 826 του BGB¹⁰. Οι ενάγοντες της κύριας δίκης στην υπόθεση C-578/13 ζήτησαν επίσης τη συμβατική εκπλήρωση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων εκ των αρχικών ομολόγων.

17. Στο πλαίσιο της διαδικασίας κοινοποίησε εισαγωγικών δίκης εγγράφων προς το Ελληνικό Δημόσιο, τέθηκε το ερώτημα κατά πόσον η αγωγή των εναγόντων των κύριων δικών είχε ως αντικείμενο πράξη ή παράλειψη του κράτους, εν προκειμένω του Ελληνικού Δημοσίου, διενεργηθείσα κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 1393/2007.

18. Ειδικότερα, στις υποθέσεις C-226/13, C-245/13 και C-247/13, η Bundesamt für Justiz (Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Δικαιοσύνης) εξέφρασε αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα να υπαχθούν οι αγωγές στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις, κατά την έννοια του εν λόγω κανονισμού, και εξάρτησε την εξακολούθηση της διαδικασίας κοινοποίησε από την προϋπόθεση της προηγούμενης εκδόσεως αποφάσεως επί της φύσεως της διαφοράς από το Landgericht Wiesbaden (Γερμανία).

19. Στην υπόθεση C-578/13, το Landgericht Kiel (Γερμανία), κρίνοντας ότι ο κανονισμός 1393/2007 δεν ήταν εφαρμοστέος εν προκειμένω, έδωσε εντολή προς το Bundesministerium für Justiz (ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης) να επιδώσει την αγωγή διά της διπλωματικής οδού. Το τελευταίο ανέπεμψε εντούτοις ανεκτέλεστη την αίτηση επιδόσεως, αναφερόμενο στις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως στις υποθέσεις C-226/13, C-245/13 και C-247/13.

20. Τα δύο αιτούντα δικαστήρια ερωτούν, ως εκ τούτου, εάν οι κύριες δίκες υπάγονται στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 1393/2007. Στην απόφασή τους περί προδικαστικής παραπομπής θεωρούν ότι το Δικαστήριο δεν έχει ακόμη απαντήσει το ερώτημα εάν η ερμηνεία της έννοιας αυτής εξαρτάται αποκλειστικώς από τη νομική βάση των αξιώσεων ή ενδεχομένως από αυτό που βρίσκεται «στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος» της διαφοράς ή αποτελεί «την ουσία» της. Επισημαίνοντας ότι οι υποθέσεις συνεπάγονται την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας και της νομιμότητας του νόμου 4050/2012, και τα δύο δικαστήρια κλίνουν στην απόρριψη της εφαρμογής του κανονισμού 1393/2007 θεωρώντας ότι οι υποθέσεις αυτές εγείρουν ζήτημα, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού αυτού, ευθύνης του Δημοσίου για πράξεις κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας.

6 — Αγωγή αποκαταστάσεως της νομής ασκούμενη από τον αποβληθέντα νομέα.

7 — Διεκδικητική αγωγή.

8 — Στο εξής: BGB.

9 — Αποζημίωση λόγω παραβάσεως υποχρεώσεως, αντί της μη εκπληρωθείσας παροχής.

10 — Αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από παράνομη πράξη.

21. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Landgericht Wiesbaden, στις υποθέσεις C-226/13, C-245/13 και C-247/13, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα, που διατυπώνεται με πανομοιότυπο τρόπο στην καθεμία από τις τρεις υποθέσεις:

«Έχει το άρθρο 1 του κανονισμού [...] 1393/2007 [...] την έννοια ότι πρέπει να θεωρείται ως “αστική [και] εμπορική υπόθεση” κατά την έννοια του ως άνω κανονισμού αγωγή με την οποία ο ενάγων, αγοραστής ομολόγων εκδοθέντων από την εναγόμενη και κατατεθειμένων σε λογαριασμό κινητών αξιών του ενάγοντος στην [τράπεζά του], ως προς τα οποία ο ενάγων δεν δέχθηκε την προσφορά ανταλλαγής που υποβλήθηκε από την εναγόμενη κατά τα τέλη Φεβρουαρίου του 2012, ζητεί αποζημίωση ίση με τη διαφορά αξίας η οποία προέκυψε από την ανταλλαγή των ομολόγων του που παρ’ όλ’ αυτά πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του 2012 και υπήρξε οικονομικά δυσμενής για τον ίδιο;»

22. Στην υπόθεση C-578/13, το Landgericht Kiel αποφάσισε επίσης να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 1 του κανονισμού [...] 1393/2007 [...] την έννοια ότι αγωγή, με την οποία ο αγοραστής κρατικών ομολόγων της εναγομένης επικαλείται κατ’ αυτής δικαιώματα προς εκπλήρωση συμβατικών υποχρεώσεων και προς αποζημίωση, πρέπει να θεωρηθεί ως “αστική [και] εμπορική υπόθεση”, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του κανονισμού [αυτού], αφ’ ης στιγμής ο αγοραστής δεν αποδέχθηκε την πρόταση ανταλλαγής που υποβλήθηκε από την εναγόμενη κατά το τέλος Φεβρουαρίου 2012, η οποία κατέστη δυνατή δυνάμει του νόμου [...] 4050/2012 [...];

2) Αγωγή βασιζόμενη κυρίως στο ανίσχυρο ή την ακυρότητα του νόμου [4050/2012] εγείρει ζήτημα ευθύνης κράτους λόγω πράξεων ή παραλείψεων κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού [1393/2007];»

23. Με την από 5 Ιουνίου 2013 απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-226/13, C-245/13 και C-247/13 προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής απόφασης. Με την από 10 Δεκεμβρίου 2013 απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση της υποθέσεως C-578/13 με τις υποθέσεις αυτές προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής απόφασης.

III – Εκτίμηση

A — Επί του παραδεκτού των προδικαστικών ερωτημάτων

24. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβάλλει ένσταση απαραδέκτου των αιτήσεων προδικαστικής απόφασης στις υποθέσεις C-226/13, C-245/13 και C-247/13 επικαλούμενη ανεπαρκή περιγραφή του πραγματικού πλαισίου σχετικά, ειδικότερα, με τους όρους της προτάσεως ανταλλαγής και τις περιστάσεις υπό τις οποίες πραγματοποιήθηκε η ανταλλαγή αυτή. Εκθέτοντας ότι η Bundesamt für Justiz, υπό την ιδιότητά της ως κεντρική αρχή, αρνήθηκε να προβεί στη διαβίβαση των εισαγωγικών της δίκης εγγράφων δυνάμει του κανονισμού 1393/2007, λόγω αμφιβολιών που διατηρούσε ως προς το ζήτημα εάν οι αγωγές μπορούσαν να υπαχθούν στις αστικές υποθέσεις, υποστηρίζει, κατά τα λοιπά, ότι τα τιθέμενα ερωτήματα στερούνται σημασίας για την επίλυση των διαφορών των κύριων δικών αφ’ ης στιγμής δεν εναπόκειται στην Bundesamt für Justiz να εμποδίσει τη διαβίβαση των

εγγράφων, προσθέτοντας ότι, λόγω της αδυναμίας γνώσεως της επιχειρηματολογίας της εναγομένης, το αιτούν δικαστήριο δεν διαθέτει απαραίτητες πληροφορίες προκειμένου να αποφανθεί επί του αστικού και εμπορικού χαρακτήρος των υποθέσεων, και, κατά συνέπεια, επί του ζητήματος της αρμοδιότητας.

25. Όσον αφορά, πρώτον, το επιχείρημα που αντλείται από ανεπαρκή περιγραφή του πραγματικού πλαισίου, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, η ανάγκη χρήσιμης για το εθνικό δικαστήριο ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης επιβάλλει τον εκ μέρους του προσδιορισμό του πραγματικού και κανονιστικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσονται τα ερωτήματα που υποβάλλει ή, τουλάχιστον, τη διευκρίνιση των πραγματικών περιστατικών επί των οποίων βασίζονται τα ερωτήματα αυτά¹¹. Το Δικαστήριο μεταβάλλει τον βαθμό επιτακτικότητας σε συνάρτηση προς την πολυπλοκότητα των πραγματικών και νομικών καταστάσεων που χαρακτηρίζουν τους επίμαχους τομείς¹².

26. Τα στοιχεία που παρέχονται από το αιτούν δικαστήριο πρέπει, επιπροσθέτως, να παρέχουν τη δυνατότητα στις κυβερνήσεις των κρατών μελών καθώς και στους λοιπούς ενδιαφερομένους να υποβάλουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹³.

27. Πλην όμως, εν προκειμένω, οι αποφάσεις περί παραπομπής στις υποθέσεις C-226/13, C-245/13 και C-247/13 παρέχουν στο Δικαστήριο επαρκή νομικά και πραγματικά στοιχεία και αναφέρουν τους λόγους για τους οποίους το Landgericht Wiesbaden οδηγήθηκε στην υποβολή προδικαστικού ερωτήματος, αναδεικνύοντας ευκρινώς τον δεσμό που υφίσταται μεταξύ των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης των οποίων ζητείται η ερμηνεία και των διαφορών των κύριων δικών. Όσο επικριτέα και να είναι, η συνοπτική πράγματι περιγραφή του τρόπου με τον οποίο πραγματοποιήθηκε η ανταλλαγή των ομολόγων εκδόσεως του Ελληνικού Κράτους δεν εμπόδισε τους ενάγοντες των κύριων δικών στις υποθέσεις αυτές, την Ελληνική Κυβέρνηση και την Επιτροπή να τοποθετηθούν λυσιτελώς επί των υποβληθέντων ερωτημάτων, όπως τούτο προκύπτει από τις παρατηρήσεις τους ενώπιον του Δικαστηρίου.

28. Όσον αφορά, δεύτερον, τη λυσιτέλεια των τεθέντων ερωτημάτων, επισημαίνω, εισαγωγικώς, ότι δεν κρίνω ορθό να υποστηρίξω, όπως η Επιτροπή, ότι η Bundesamt für Justiz εμποδίζει τη διαβίβαση των πράξεων υπό την ιδιότητά της ως κεντρική αρχή. Πράγματι, όπως προκύπτει από τις πληροφορίες που παρασχέθηκαν από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας προς την Επιτροπή, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 23 του κανονισμού 1393/2007¹⁴, το εν λόγω κράτος μέλος ανέθεσε τον ρόλο της κεντρικής αρχής σε αρχές που υποδείχθηκαν από την κυβέρνηση του κάθε ομόσπονδου κράτους. Η επιχειρηματολογία της Επιτροπής που στηρίζεται στο γεγονός ότι η κεντρική αρχή, κατά την έννοια του άρθρου 3 του κανονισμού αυτού, δεν μπορεί να αντιταχθεί στη διαβίβαση των πράξεων δεν μου φαίνεται συνεπώς βάσιμη.

29. Αντιθέτως, διατηρώ, όπως και η Επιτροπή, ορισμένες αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα παρεμποδίσεως, εξ αρχής, της διαδικασίας κοινοποιήσεως των πράξεων στην αλλοδαπή λόγω δισταγμών ως προς το υλικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1393/2007. Συναφώς διερωτώμαι, ειδικότερα, ως προς το παραδεκτό των αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως υπό το πρίσμα της απαιτήσεως περί διαφοράς εκκρεμούς ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, το οποίο αποφαίνεται κατά την άσκηση των δικαιοδοτικών του καθηκόντων.

11 — Βλ., ιδίως, απόφαση Woningstichting Sint Servatius (C-567/07, EU:C:2009:593, σκέψη 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

12 — Όπ.π. (σκέψη 53).

13 — Βλ., ιδίως, διάταξη 3D I (C-107/14, EU:C:2014:2117, σκέψη 9).

14 — Πληροφορίες διαθέσιμες στον διαδικτυακό τόπο της Επιτροπής, στον ευρωπαϊκό δικαστικό Άτλαντα στον τομέα των αστικών υποθέσεων, στην ακόλουθη διεύθυνση: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_centralbody_de_fr.htm.

30. Πράγματι, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία, οι αρχές της οποίας ανάγονται στην απόφαση *Job Centre*¹⁵, τα εθνικά δικαστήρια δύνανται να απευθυνθούν στο Δικαστήριο μόνον εφόσον εκκρεμεί ενώπιόν τους διαφορά και καλούνται να αποφανθούν στο πλαίσιο διαδικασίας προορισμένης να καταλήξει στην έκδοση αποφάσεως δικαιοδοτικού χαρακτήρα¹⁶.

31. Έτσι, όταν ενεργεί ως διοικητική αρχή χωρίς συγχρόνως να καλείται να επιλύσει μια διαφορά, κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου, το αιτούν δικαστήριο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι επιτελεί δικαιοδοτική λειτουργία. Τούτο συμβαίνει, ιδίως, επί δικαστηρίων, κατά την έννοια του εθνικού δικαίου, τα οποία, χωρίς συγχρόνως να καλούνται να επιλύσουν ένδικη διαφορά, επιφορτίζονται με την τήρηση μητρώου, όπως είναι το εμπορικό μητρώο¹⁷, με την εξέταση αιτήσεως εγγραφής στο κτηματολόγιο¹⁸ ή με τη λήψη διοικητικής αποφάσεως σχετικής με τα ληξιαρχικά βιβλία¹⁹.

32. Προκειμένου ειδικότερα περί αιτήσεων επιδόσεως ή κοινοποιήσεως δικαστικών ή εξωδίκων πράξεων, το Δικαστήριο, με την απόφασή του *Roda Golf & Beach Resort*²⁰, έκρινε εαυτόν αρμόδιο να απαντήσει σε προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 1348/2000²¹, στηριζόμενο στο γεγονός ότι, αντιθέτως προς την περίπτωση γραμματέως προς τον οποίο υποβλήθηκε αίτηση επιδόσεως ή κοινοποιήσεως κατ' εφαρμογή του κανονισμού 1348/2000, ο οποίος ενεργούσε ως διοικητική αρχή χωρίς συγχρόνως να καλείται να επιλύσει διαφορά, ο δικαστής που καλείται να αποφανθεί επί του ενδίκου βοηθήματος το οποίο ασκήθηκε κατά της αρνήσεως του γραμματέως αυτού να προβεί στην επίδοση ή κοινοποίηση που ζητήθηκε είχε επιληφθεί ένδικης διαφοράς και ασκούσε δικαιοδοτικό καθήκον²².

33. Η μεταφορά της νομολογίας, της οποίας οι αρχές ανάγονται στην απόφαση αυτή, στις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως που υποβλήθηκαν στις υποθέσεις C-226/13, C-245/13 και C-247/13 θα μπορούσε να οδηγήσει το Δικαστήριο στη διαπίστωση ελλείψεως αρμοδιότητός του για τον λόγο ότι το αιτούν δικαστήριο, επιληφθέν πριν την επίδοση των εισαγωγικών δίκης εγγράφων, ασκεί αμιγώς διοικητικά καθήκοντα χωρίς να έχει κληθεί, κατά το στάδιο αυτό, να αποφανθεί επί ενδίκων διαφορών μεταξύ των διαδίκων σχετικά με τον τρόπο επιδόσεως.

34. Εντούτοις, με την απόφαση *Weryński*²³, σχετική με την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΚ) 1206/2001 του Συμβουλίου, της 28ης Μαΐου 2001, για τη συνεργασία μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις²⁴, το Δικαστήριο έκρινε ότι η έννοια της «έκδοσης της δικής του απόφασης», κατά την έννοια του άρθρου 267, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, έπρεπε να τύχει ευρείας ερμηνείας, ώστε να περιλαμβάνει «όλη τη διαδικασία εκδόσεως της αποφάσεως»²⁵, και εκτίμησε ότι αίτηση προδικαστικής αποφάσεως μπορούσε να κριθεί παραδεκτή ακόμη και αν σχετιζόταν με άλλο ζήτημα από αυτό επί του οποίου αντιδικούσαν οι διάδικοι.

35. Περαιτέρω, όπως προκύπτει από την απόφαση *Corsica Ferries*²⁶, η υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο δεν εξαρτάται από τον κατ' αντιμωλία χαρακτήρα της διαδικασίας στο πλαίσιο της οποίας το εθνικό δικαστήριο υποβάλλει προδικαστικό ερώτημα²⁷.

15 — C-111/94, EU:C:1995:340.

16 — Βλ. απόφαση *Torresi* (C-58/13 και C-59/13, EU:C:2014:2088, σκέψη 19 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

17 — Βλ. απόφαση *Cartesio* (C-210/06, EU:C:2008:723, σκέψη 57).

18 — Βλ. απόφαση *Salzmann* (C-178/99, EU:C:2001:331, σκέψεις 15 έως 17).

19 — Βλ. απόφαση *Standesamt Stadt Niebüll* (C-96/04, EU:C:2006:254, σκέψεις 14 έως 17).

20 — C-14/08, EU:C:2009:395.

21 — Κανονισμός του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 2000, περί επιδόσεως και κοινοποιήσεως στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ L 160, σ. 37).

22 — Απόφαση *Roda Golf & Beach Resort* (EU:C:2009:395, σκέψη 37).

23 — C-283/09, EU:C:2011:85.

24 — ΕΕ L 174, σ. 1.

25 — Σκέψεις 41 και 42 της αποφάσεως αυτής.

26 — C-18/93, EU:C:1994:195.

27 — Σκέψη 12 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία. Βλ. επίσης, επ' αυτού, απόφαση *Roda Golf & Beach Resort* (EU:C:2009:395, σκέψη 33).

36. Εν προκειμένω, τα ερωτήματα τα οποία τίθενται στις υποθέσεις C-226/13, C-245/13 και C-247/13 και τα οποία σχετίζονται με τον τύπο που πρέπει να περιβάλλεται η επίδοση των εισαγωγικών δίκης εγγράφων προς τον εναγόμενο αποτελούν προκαταρκτικά ζητήματα των οποίων η επίλυση είναι αναγκαία για την έκδοση αποφάσεως επί των κύριων ενδίκων διαφορών. Αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Επιτροπή στις γραπτές παρατηρήσεις της, αντιφάσκοντας κατά κάποιο τρόπο προς τη διαπίστωση ότι η εκτίμηση της έννοιας «αστική και εμπορική διαφορά» στο πλαίσιο του κανονισμού 1393/2007 δεν προδικάζει το ζήτημα της δικαστικής δικαιοδοσίας δυνάμει του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001²⁸, το αιτούν δικαστήριο δεν καλείται να αποφανθεί επί της δικαιοδοσίας του σ' ένα στάδιο της διαδικασίας κατά το οποίο εξ ορισμού ο εναγόμενος στερείται της δυνατότητας να λάβει θέση, αλλά αποκλειστικώς να καθορίσει τον τρόπο επιδόσεως των αγωγών στον εν λόγω διάδικο.

37. Παρότι ενδείκνυται να μην ενθαρρύνονται διοικητικές παρεμποδίσεις των διαδικασιών κοινοποίησεως και επιδόσεως των δικαστικών και εξωδίκων πράξεων, κρίνω, εντούτοις, σύμφωνη προς τις απαιτήσεις της εύρυθμης απονομής της δικαιοσύνης τη δυνατότητα προσβάσεως, το ταχύτερο δυνατόν, σε ερμηνεία, ισχύουσα έναντι πάντων, που να επιτρέπει την ακριβή γνώση του υλικού πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 1393/2007 και τον προσδιορισμό, κατ' ακολουθία, του τύπου με τον οποίο μπορεί να πραγματοποιηθεί η επίδοση. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο οσάκις, όπως στην περίπτωση των υποθέσεων των κύριων δικών, περισσότερες ομοειδείς αγωγές υποβάλλονται ενώπιον διαφορετικών δικαστηρίων τα οποία ετοιμάζονται να υιοθετήσουν αντιφατικές λύσεις. Εντέλει, η δυνατότητα υποβολής προδικαστικού ερωτήματος σε πρώιμο στάδιο της διαδικασίας μου φαίνεται συμφυής προς το ίδιο το αντικείμενο των ερωτημάτων, το οποίο αφορά τον προσδιορισμό του τρόπου επιδόσεως των εισαγωγικών δίκης εγγράφων.

38. Για τους λόγους αυτούς προτείνω στο Δικαστήριο να απορρίψει τις ενστάσεις περί απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή και να κηρύξει εαυτό αρμόδιο να αποφανθεί επί όλων των αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως.

B — Επί της ουσίας

39. Με τα ερωτήματά τους, τα δύο αιτούντα δικαστήρια ερωτούν, κατ' ουσίαν, το Δικαστήριο εάν η έννοια της «αστικής και εμπορικής υποθέσεως», κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 1393/2007, πρέπει να ερμηνευθεί ως περιλαμβάνουσα αγωγή με την οποία ιδιώτης κάτοχος ομολόγων εκδόσεως κράτους μέλους στρέφεται κατά του κράτους αυτού, επικαλούμενος ενδοσυμβατική και αδικοπρακτική του ευθύνη λόγω της ανταλλαγής των ομολόγων αυτών με ομόλογα μικρότερης αξίας, που επιβλήθηκε στον εν λόγω ιδιώτη κατόπιν της εκδόσεως, από τον εθνικό νομοθέτη, νόμου ο οποίος τροποποίησε μονομερώς και αναδρομικώς τους εφαρμοστέους στους τίτλους αυτούς όρους προσθέτοντας σ' αυτούς ρήτρα συλλογικής δράσεως που επέτρεπε σε πλειοψηφία των κατόχων τους να επιβάλουν στη μειοψηφία μια τέτοια ανταλλαγή.

40. Οι ενάγοντες της κύριας δίκης στην υπόθεση C-578/13, η Ελληνική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή αναγνωρίζουν ότι η έννοια της «αστικής και εμπορικής υποθέσεως», κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 1393/2007, πρέπει να ερμηνευθεί κατά τρόπο αυτοτελή, λαμβάνοντας υπόψη την ερμηνεία του ίδιου όρου στο άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001. Επιπλέον, όλοι οι ενδιαφερόμενοι που υπέβαλαν παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου ομολογούν επί του ότι αγωγή ασκηθείσα κατά κράτους δεν εξαιρείται του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 1393/2007 παρά μόνο υπό τον όρο ότι προέκυψε από πράξεις δημόσιας εξουσίας. Εντούτοις, οι παρατηρήσεις τους αποκλίνουν όσον αφορά τις συνέπειες που συνάγονται από το γεγονός ότι το Ελληνικό Κράτος,

28 — Κανονισμός του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1).

με τον νόμο 4050/2012, τροποποίησε μονομερώς και αναδρομικώς τους εφαρμοστέους όρους επί των τίτλων που εκδόθηκαν από αυτό ή τους οποίους εγγυήθηκε, προσθέτοντας σε αυτούς, εκ των υστέρων, ρήτρα αναδιατάξεως που επέτρεπε την επιβολή, σε όλους τους κατόχους, των αποφάσεων που ελήφθησαν από πλειοψηφία μόνον αυτών.

41. Οι ενάγοντες των κύριων δικών στις υποθέσεις C-226/13, C-245/13 και C-247/13 υποστηρίζουν ότι οι διαφορές στις ως άνω κύριες δίκες είναι αμιγώς ιδιωτικού δικαίου, δεδομένου ότι το Ελληνικό Δημόσιο ενάγεται όχι επειδή έκανε χρήση των προνομίων δημόσιας εξουσίας του, αλλά επειδή προσέβαλε το δικαίωμά τους κυριότητας δι' αποβολής. Υποστηρίζουν ότι από τον νόμο 4050/2012 δεν προκύπτει πλαίσιο δημοσίου δικαίου όσον αφορά το αντικείμενο της αγωγής τους, στο μέτρο που ο ως άνω νόμος δεν διέπει σχέσεις δημοσίου δικαίου, αλλά τυπικές σχέσεις ιδιωτικού δικαίου και δεν πραγματοποιεί απαλλοτρίωση κατά την έννοια της γερμανικής νομολογίας, δεδομένου ότι δεν εκδόθηκε με σκοπό την εκπλήρωση καθορισμένης δημόσιας αποστολής. Ελλείψει πράξεως *jure imperii*, θεμελιώνεται η δικαιοδοσία δικαστηρίου άλλου κράτους μέλους και το Ελληνικό Δημόσιο δεν μπορεί να επικαλεσθεί ασυλία του. Κατά τα λοιπά, σε παρόμοιες ένδικες διαφορές που ήχθησαν ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων, η Ελληνική Κυβέρνηση αναγνώρισε ρητώς ότι οι αγωγές δεν συνδέονταν με την άσκηση δημόσιας εξουσίας.

42. Οι ενάγοντες της κύριας δίκης στην υπόθεση C-578/13 υποστηρίζουν ότι η αγωγή τους στρέφεται κατά του Ελληνικού Δημοσίου υπό την ιδιότητά του ως ιδιώτη οφειλέτη που έχει υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής του αστικού δικαίου λόγω του γεγονότος της εκδόσεως ομολόγων. Εκτιμώντας ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη το αντικείμενο της ένδικης διαφοράς και η πηγή της αξιώσεως, θεωρούν ότι η αγωγή τους βασίζεται στο δικαίωμά τους προς επιστροφή της αξίας των ομολόγων που εκδόθηκαν από το κράτος αυτό κατά τους κανόνες του ιδιωτικού δικαίου και προσθέτουν ότι, παρότι δύο από αυτούς θεμελίωσαν επικουρικώς την αγωγή τους και στις διατάξεις του BGB περί αδικοπρακτικής ευθύνης, γεγονός πάντως παραμένει ότι δεν προβάλλουν αιτίαση για απαλλοτρίωση αλλά για εκ προθέσεως και δόλια συμπεριφορά του Ελληνικού Δημοσίου υπό την ιδιότητα του οφειλέτη.

43. Αντιθέτως, κατά την Ελληνική Κυβέρνηση, αυτό το νομοθετικό μέτρο και οι εκτελεστικές διατάξεις που εκδόθηκαν στη συνέχεια από το Υπουργικό Συμβούλιο προκειμένου να καθορισθούν οι όροι ανταλλαγής των υφισταμένων τίτλων, στο πλαίσιο της αναδιατάξεως του δημοσίου χρέους, που εγκρίθηκε με ομόφωνη απόφαση των εταίρων της της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελούν πράξεις δημόσιας εξουσίας προερχόμενες από αρμόδια όργανα του κράτους και αποσκοπούσες στην προστασία του γενικού συμφέροντος. Πλην όμως, υπό τον μανδύα της αστικής διαφοράς, οι ενάγοντες των κύριων δικών αμφισβητούν εμμέσως την ισχύ των πράξεων αυτών, επικαλούμενοι έτσι ευθύνη του Δημοσίου για πράξεις ή παραλείψεις κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας.

44. Η δε Επιτροπή υποστηρίζει, εισαγωγικώς, για λόγους που ανάγονται τόσο στις απαιτήσεις οικονομίας της δίκης και σεβασμού των δικαιωμάτων υπερασπίσεως όσο και στους σκοπούς του κανονισμού 1393/2007, ότι δεν χωρεί άρνηση διενέργειας της επιδόσεως εισαγωγικού δίκης εγγράφου σύμφωνα με τον κανονισμό αυτόν παρά μόνο στην περίπτωση κατά την οποία μια εκ πρώτης όψεως εξέταση επιτρέπει τη διαπίστωση ότι η αίτηση προδήλως δεν εμπίπτει στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Αφού υπενθυμίζει ότι, οσάκις αναχρηματοδοτούνται στις χρηματαγορές, τα κράτη ενεργούν όπως θα έπραττε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου και ως εκ τούτου υπόκεινται μόνο στους νόμους της αγοράς, υποστηρίζει, επί της ουσίας, ότι η απλή προσθήκη εκ των υστέρων ρήτρας αναδιατάξεως δεν αποτελεί, καθαυτή, αποφασιστική πράξη κατά την άσκηση προνομίων δημόσιας εξουσίας. Πράγματι, μια τέτοια ρήτρα, που απαντά συχνά στις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ ιδιωτών, δεν θα εκπλήρωνε παρά την επικουρική λειτουργία της παροχής, στους κατόχους ομολόγων, της δυνατότητας λήψεως αποφάσεως συντονισμένης και σύμφωνης με τους όρους της αγοράς σχετικά με την πρόταση ανταλλαγής. Κατά την Επιτροπή, το Ελληνικό Δημόσιο, προσθέτοντας μονομερώς αυτή τη ρήτρα αναδιατάξεως, αρκέσθηκε τελικώς στην ευθυγράμμιση των συμβατικών όρων του Ελληνικού

Δημοσίου, που υπαγόταν σε προνομιακό καθεστώς, προς αυτούς των υποκειμένων ιδιωτικού δικαίου. Το γεγονός και μόνο ότι, προς τον σκοπό αυτό, χρησιμοποίησε μέσα δημοσίου δικαίου δεν αρκεί καθ' εαυτό προς θεμελίωση κυριαρχικής πράξεως *jure imperii* εφόσον, κατά τα λοιπά, το σύνολο της έννομης σχέσεως εμφανίζει χαρακτήρα ιδιωτικού δικαίου και εμπίπτει στις πράξεις *jure gestionis*.

45. Προκειμένου να απαντηθούν τα ερωτήματα που τέθηκαν από τα αιτούντα δικαστήρια, πρέπει, πρώτον, να δοθεί απάντηση στο ερώτημα εάν ο όρος «αστικές και εμπορικές υποθέσεις» κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 1397/2007 πρέπει να ερμηνεύεται όπως ο ίδιος όρος του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001. Αφού απαντήσω καταφατικώς στο πρώτο αυτό ερώτημα, θα εξετάσω, δεύτερον, την ισχύουσα νομολογία του Δικαστηρίου επί της ερμηνείας του όρου «αστικές και εμπορικές υποθέσεις», κατά την έννοια του κανονισμού 44/2001. Ακολούθως, τρίτον, θα εφαρμόσω τα κριτήρια που απορρέουν εντεύθεν προκειμένου να προσδιορίσω εάν οι παρούσες διαφορές των κύριων δικών υπάγονται στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις, κατά την έννοια του κανονισμού 1393/2007.

1. Ο τρόπος ερμηνείας του όρου «αστικές και εμπορικές υποθέσεις», κατά την έννοια του κανονισμού 1393/2007

46. Η οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 1393/2007 διά της αναφοράς στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις έχει τις απαρχές της στο τυπικό πρότυπο που συγκροτήθηκε από τις συμβάσεις ιδιωτικού διεθνούς δικαίου που εκπονήθηκαν στο πλαίσιο της Συνδιασκέψεως της Χάγης για το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο και στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Τέτοια είναι, ιδίως, η περίπτωση της Συμβάσεως της Χάγης της 15ης Νοεμβρίου 1965 περί επιδόσεως και κοινοποιήσεως στο εξωτερικό δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις, η οποία δεν εφαρμόζεται, όπως προκύπτει από τον ίδιο τον τίτλο της, εκτός των δύο αυτών πεδίων. Το ίδιο ισχύει για τη Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις²⁹, που αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό 44/2001, στον οποίον θα υποκατασταθεί, από τις 10 Ιανουαρίου 2015, ο κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις³⁰.

47. Απαντώμενη ήδη, σε πολυάριθμες νομοθετικές διατάξεις της Ένωσης³¹, η έννοια της αστικής και εμπορικής υποθέσεως δεν αποτελεί αντικείμενο θετικού ορισμού. Πρέπει να εκτιμάται λαμβανομένων υπόψη των ρητών εξαιρέσεων που απαριθμούνται ενδεικτικώς στις διατάξεις αυτές, οι οποίες, στην πλειονότητά τους, εξαιρούν του πεδίου εφαρμογής τους «τις φορολογικές, τελωνειακές ή διοικητικές υποθέσεις»³² καθώς και την «ευθύνη του Κράτους για πράξεις ή παραλείψεις κατά την άσκηση της κρατικής εξουσίας»³³.

29 — ΕΕ 1982, L 388, σ. 7, στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών.

30 — ΕΕ L 351, σ. 1. Με την εξαίρεση των άρθρων 75 και 76 του κανονισμού 1215/2012, που εφαρμόζονται από τις 10 Ιανουαρίου 2014.

31 — Βλ., ιδίως, άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 805/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, για τη θέσπιση ευρωπαϊκού εκτελεστού τίτλου για μη αμφισβητούμενες αξιώσεις (ΕΕ L 143, σ.15)· άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 861/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2007, για τη θέσπιση ευρωπαϊκής διαδικασίας μικροδιαφορών (ΕΕ L 199, σ. 1)· άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 2008, για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ L 136, σ. 3), και άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 655/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, περί της διαδικασίας ευρωπαϊκής διαταγής δέσμευσης λογαριασμού προς διευκόλυνση της διασυνοριακής είσπραξης οφειλών σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ L 189, σ. 59).

32 — Εισαχθείσα με τη σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας στη σύμβαση για τη διεθνή δικαιοδοσία και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, καθώς και στο πρωτόκολλο περί της ερμηνείας της από το Δικαστήριο (βλ. άρθρο 3 της συμβάσεως αυτής), η φράση αυτή επαναλαμβάνεται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001.

33 — Η επισήμανση δεν αναφέρεται στη Σύμβαση των Βρυξελλών ούτε στον κανονισμό 44/2001. Αντιθέτως, τέθηκε στον κανονισμό 1215/2012 (βλ. άρθρο 1, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού αυτού).

48. Εφόσον η έννοια των αστικών και εμπορικών υποθέσεων εκφράσθηκε με την ίδια διατύπωση προς εκείνη της Συμβάσεως των Βρυξελλών και εν συνεχεία στον κανονισμό 44/2001, η νομολογία που διαμορφώθηκε σχετικά με τις νομοθετικές αυτές διατάξεις παρέχει ιδιαίτερος κατάλληλο κριτήριο ερμηνείας. Η καθοδήγηση από αυτήν για την ερμηνεία του άρθρου 1 του κανονισμού 1393/2007 είναι σύμφωνη προς τις επιταγές της ασφάλειας δικαίου και της συνοχής της έννομης τάξεως της Ένωσης στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις. Εξάλλου, πρέπει να επισημανθεί ότι το σκεπτικό της αποφάσεως Λεχουρίτου κ.λπ.³⁴ συνηγορεί υπέρ μιας κοινής ερμηνείας των διαφορετικών νομοθετικών διατάξεων του τομέα αυτού, αφού, προκειμένου να ερμηνεύσει τον όρο «αστικές διαφορές», κατά την έννοια του άρθρου 1, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη την εξαίρεση των πράξεων *jure imperii* που δεν προβλεπόταν στη Σύμβαση αυτή, αλλά σε άλλα κανονιστικά κείμενα³⁵.

49. Η διαμόρφωση καταλλήλου κριτηρίου προϋποθέτει συνεπώς την καθοδήγηση από λύσεις που δόθηκαν στο πλαίσιο της εφαρμογής της έννοιας των «αστικών και εμπορικών υποθέσεων», των άρθρων 1, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, της Συμβάσεως των Βρυξελλών και 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001, με την προσφυγή, σύμφωνα με πάγια νομολογία³⁶, τόσο σε «αυτοτελή» θεώρηση της έννοιας, που εδράζεται σε λόγους αποτελεσματικότητας συνδεδεμένους προς την επιταγή περί ομοιογενούς εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, όσο και στη νομική τεχνική της τελεολογικής ερμηνείας, που επιτρέπει τη συνεκτίμηση των ειδικών σκοπών του κανονισμού 1393/2007³⁷.

2. Η ερμηνεία του όρου «αστικές και εμπορικές υποθέσεις», κατά την έννοια της Συμβάσεως των Βρυξελλών και του κανονισμού 44/2001

50. Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία, η έννοια των «αστικών και εμπορικών υποθέσεων» κατά τα άρθρα 1 της Συμβάσεως των Βρυξελλών και του κανονισμού 44/2001 πρέπει να θεωρείται ως αυτοτελής έννοια η οποία ερμηνεύεται με αναφορά, αφενός, στο σύστημα των νομικών αυτών διατάξεων και, αφετέρου, στις γενικές αρχές που απορρέουν από το σύνολο των εθνικών εννόμων τάξεων³⁸.

51. Η αυτοτελής αυτή ερμηνεία οδηγεί, κατά το Δικαστήριο, στον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών και του κανονισμού 44/2001 «λόγω στοιχείων που χαρακτηρίζουν τη φύση των εννόμων σχέσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων στη διαφορά διαδίκων ή του αντικειμένου αυτής»³⁹.

52. Όσον αφορά τις ένδικες διαφορές μεταξύ δημόσιας οντότητας και προσώπου ιδιωτικού δικαίου, πολλές αποφάσεις, που φανερώνουν πολύ ευδιάκριτο προσανατολισμό υπέρ της απορρίψεως ενός αμιγώς οργανικού κριτηρίου, καθιέρωσαν κριτήριο διακρίσεως θεμελιούμενο στην άσκηση ή μη, από την εμπλεκόμενη δημόσια αρχή, προνομίων δημόσιας εξουσίας. Έτσι, στις αποφάσεις του LTU⁴⁰ και Rüffer⁴¹, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αστικές και εμπορικές υποθέσεις δεν περιλαμβάνουν ένδικες

34 — C-292/05, EU:C:2007:102.

35 — Σκέψη 45.

36 — Βλ. σημείο 50 των παρουσών προτάσεων.

37 — Αυτό είναι άλλωστε το σκεπτικό που ακολούθησε το Δικαστήριο στην απόφασή του C (C-435/06, EU:C:2007:714). Στην απόφαση αυτή, αφού υπενθύμισε την ερμηνεία της έννοιας των «αστικών και εμπορικών υποθέσεων» κατά τη Σύμβαση των Βρυξελλών, το Δικαστήριο ερμήνευσε τον όρο «αστικές υποθέσεις», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000 (ΕΕ L 338, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) 2116/2004 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 2004 (ΕΕ L 367, σ. 1), λαμβάνοντας υπόψη τους ειδικούς σκοπούς που επιδιώκει ο κανονισμός 2201/2003.

38 — Βλ., ιδίως, αποφάσεις Λεχουρίτου κ.λπ. (EU:C:2007:102, σκέψη 29), και *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-302/13, EU:C:2014:2319, σκέψη 24 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

39 — Όπ.π. (αντιστοίχως σκέψεις 30 και 26 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Η υπογράμμιση δική μου.

40 — 29/76, EU:C:1976:137.

41 — 814/79, EU:C:1980:291.

διαφορές μεταξύ δημόσιας αρχής και ιδιώτη, «όταν η αρχή ενεργεί κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας»⁴². Το κριτήριο αυτό χρησιμοποιήθηκε εκ νέου, με διαφορετικές ενίοτε διατυπώσεις, κατ' ουσίαν όμως πάντοτε συγκλίνουσες, σε πολλές μεταγενέστερες αποφάσεις, που εξείρεσαν από τις αστικές και εμπορικές υποθέσεις τις ενέργειες που αντιστοιχούσαν «στην άσκηση εξουσιών οι οποίες είναι υπέρμετρες σε σύγκριση με τους κανόνες του κοινού δικαίου που έχουν εφαρμογή στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών»⁴³.

53. Επιπλέον, προκειμένου να εξακριβώσει εάν ένδικη διαφορά αντιπαραθέτει ιδιώτη προς δημόσια αρχή ενεργούσα στο πλαίσιο της ασκήσεως δημόσιας εξουσίας, το Δικαστήριο επισήμανε ότι έπρεπε να εξετασθεί «η βάση και ο τρόπος ασκήσεως της αγωγής»⁴⁴. Βάσει του κριτηρίου αυτού, κατέταξε, με την απόφαση *Baten*⁴⁵, στις αστικές υποθέσεις την αγωγή δημοσίου οργανισμού κοινωνικής ενισχύσεως ο οποίος είχε καταβάλει χρηματικά ποσά προς διαζευγμένη γυναίκα και προς το τέκνο της και ο οποίος στράφηκε αναγωγικώς κατά του διαζευγμένου συζύγου και πατέρα του τέκνου, λόγω της υποχρέωσης διατροφής που βάρυνε τον τελευταίο⁴⁶. Προκειμένου να καταλήξει στη λύση αυτή, το Δικαστήριο στηρίχθηκε στο γεγονός ότι η αγωγή, παρότι είχε ασκηθεί από δημόσιο οργανισμό, βασιζόταν σε νόμιμη οφειλή διατροφής διεπόμενη από τους κανόνες του ιδιωτικού δικαίου, το οποίο όριζε τις προϋποθέσεις και τα όριά της, και ότι είχε ασκηθεί ενώπιον πολιτικού δικαστηρίου κατ' εφαρμογή κανόνων της πολιτικής δικονομίας⁴⁷.

54. Στηριζόμενο εκ νέου στην αναζήτηση της βάσεως και του τρόπου ασκήσεως της αγωγής, το Δικαστήριο, με την απόφαση *Préservatrice foncière TIARD*⁴⁸, θεώρησε ότι ενέπιπτε στην έννοια των αστικών και εμπορικών υποθέσεων η αγωγή με την οποία συμβαλλόμενο κράτος επιδίωκε να εκτελεσθεί από ιδιώτη μια σύμβαση εγγυήσεως ιδιωτικού δικαίου που είχε συναφθεί για να δοθεί σε άλλο πρόσωπο η δυνατότητα να παράσχει εγγύηση απαιτούμενη και οριζόμενη από το κράτος αυτό, υπό την προϋπόθεση ότι η έννομη σχέση μεταξύ του δανειστή και του εγγυητή, όπως αυτή απέρρευε από τη σύμβαση εγγυήσεως, δεν αντιστοιχούσε στην από μέρους του Δημοσίου άσκηση εξουσιών που είναι υπερβολικές αν συγκριθούν με τους κανόνες που έχουν εφαρμογή στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών⁴⁹.

55. Στο πλαίσιο της νομολογίας αυτής, το Δικαστήριο έκρινε, με την απόφαση *Sapir* κ.λπ.⁵⁰, ότι η έννοια των αστικών και εμπορικών υποθέσεων περιελάμβανε την αγωγή αναζητήσεως του αχρεωστήτως καταβληθέντος που είχε ασκηθεί από δημόσιο οργανισμό σε συνέχεια διοικητικής διαδικασίας για την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από την απώλεια ακινήτου λόγω διώξεων υπό το ναζιστικό καθεστώς. Το Δικαστήριο έλαβε υπόψη ως κρίσιμες ενδείξεις το γεγονός ότι το δικαίωμα αποζημιώσεως, βάσει του οποίου ασκήθηκε η αγωγή, βασιζόταν σε εθνικές διατάξεις πανομοιότυπες για όλους τους ιδιοκτήτες ακινήτων που βαρύνονταν με δικαιώματα αποδόσεως και το γεγονός ότι η διοικητική διαδικασία ήταν πανομοιότυπη ανεξαρτήτως της ιδιότητας του οικείου ιδιοκτήτη, ο οποίος δεν είχε κανένα προνόμιο όσον αφορούσε την απόφαση περί καθορισμού των περί αποδόσεως δικαιωμάτων του ζημιωθέντος. Έλαβε επίσης υπόψη ότι η αγωγή, που είχε ως αντικείμενο την αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων, δεν αποτελούσε μέρος της διοικητικής διαδικασίας, έπρεπε να ασκηθεί ενώπιον των αστικών δικαστηρίων και είχε ως νομική βάση τους κανόνες του BGB⁵¹.

42 — Βλ., αντιστοίχως, σκέψεις 4 και 8 των αποφάσεων αυτών. Η υπογράμμιση δική μου.

43 — Βλ., ιδίως, απόφαση *Préservatrice foncière TIARD* (C-266/01, EU:C:2003:282, σκέψη 30).

44 — Βλ. απόφαση *Baten* (C-271/00, EU:C:2002:656, σκέψη 31). Η υπογράμμιση δική μου.

45 — EU:C:2002:656.

46 — Σκέψη 37.

47 — Σκέψη 33.

48 — EU:C:2003:282.

49 — Σκέψη 36.

50 — C-645/11, EU:C:2013:228.

51 — Σκέψεις 35 έως 37.

56. Τέλος, στην απόφαση *Sunico* κ.λπ.⁵², το Δικαστήριο έκρινε ότι ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 44/2001 αγωγή διά της οποίας δημόσια αρχή κράτους μέλους αξίωνε, έναντι φυσικών και νομικών προσώπων κατοίκων άλλου κράτους μέλους, αποζημίωση προς αποκατάσταση ζημίας που είχε προκληθεί από οργάνωση κακοποιών με σκοπό απάτη περί τον οφειλόμενο στο πρώτο κράτος μέλος φόρο προστιθεμένης αξίας ο οποίος οφειλόταν. Το Δικαστήριο εξέτασε την πραγματική και νομική βάση της αγωγής και την υφιστάμενη μεταξύ των διαδίκων έννομη σχέση, ερευνώντας κατά πόσον η δημόσια αρχή ασκούσε, στο πλαίσιο της σχέσεως αυτής, υπερβολικές εξουσίες σε σύγκριση με τους κανόνες που έχουν εφαρμογή στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών⁵³.

57. Πάντως, το σχετικό με τη θεμελίωση και τον τρόπο ασκήσεως της αγωγής κριτήριο, που εισήχθη με την απόφαση *Baten*⁵⁴ και εφαρμόστηκε εκ νέου στις αποφάσεις *Préservatrice foncière TIARD*⁵⁵, *Frahuil*⁵⁶, *Sapir* κ.λπ.⁵⁷ καθώς και *Sunico* κ.λπ.⁵⁸, δεν έχει παρά επικουρικό χαρακτήρα, υπό την έννοια ότι δεν εφαρμόζεται παρά μόνον όταν δεν προκύπτει ότι η αξίωση πηγάζει κατ' ουσίαν από πράξη δημόσιας εξουσίας.

58. Έτσι, με την απόφαση *Rüffer*⁵⁹, που αφορούσε αγωγή ασκηθείσα από το Ολλανδικό Κράτος κατά του ιδιοκτήτη πλοίου που είχε προσκρούσει σε άλλο πλοίο και προκαλέσει τη βύθισή του, προκειμένου να ανακτήσει τα έξοδα ανελκύσεως του ναυαγίου, το Δικαστήριο επισήμανε ότι το γεγονός ότι το κράτος διαχειριστής επιδίωκε την απόδοση των δαπανών αυτών βάσει αξιώσεως που πήγαζε από πράξη δημόσιας εξουσίας αρκούσε για να θεωρηθεί η αγωγή του ως αποκλειόμενη του πεδίου εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών, παρότι η διαδικασία που του παρείχε προς τον σκοπό αυτό το εθνικό δίκαιο δεν ήταν διοικητική διαδικασία αλλά αναγωγικώς ασκούμενη αγωγή του κοινού δικαίου⁶⁰.

59. Ακόμη πιο σημαντική είναι η απόφαση *Λεχουρίτου* κ.λπ.⁶¹, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν εμπίπτει στις αστικές υποθέσεις αγωγή που ασκείται κατά κράτους με αντικείμενο την ανόρθωση της ζημίας που υπέστησαν οι έλκοντες δικαιώματα εκ των θυμάτων των ενεργειών των ενόπλων δυνάμεων στο πλαίσιο επιχειρήσεων που διεξήχθησαν κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Εστιάζοντας αποκλειστικώς στον χαρακτηρισμό της πραγματικής βάσεως της αγωγής, το Δικαστήριο επισήμανε ότι τέτοιες επιχειρήσεις «συνιστούν μία εκ των χαρακτηριστικών εκφράσεων της κρατικής κυριαρχίας, ιδίως όταν αποφασίζονται *μονομερώς και υποχρεωτικώς* εκ μέρους των αρμόδιων δημόσιων αρχών και εμφανίζονται ως αρρήκτως συνδεόμενες με την εξωτερική και αμυντική πολιτική των κρατών»⁶². Επιπλέον, το Δικαστήριο φρόντισε να επισημάνει ότι το γεγονός ότι η έφεση περιβαλλόταν τον μανδύα αστικής υποθέσεως δεδομένου ότι αποσκοπούσε στην επιδίκαση χρηματικής αποζημιώσεως για την υλική ζημία και χρηματικής ικανοποιήσεως για την ηθική βλάβη που είχαν υποστεί οι εκκαλούντες στερούνταν οποιασδήποτε σημασίας⁶³.

60. Μου φαίνεται επίσης σημαντικό να επισημάνω ότι οι αποφάσεις που επικεντρώθηκαν στην εξέταση της νομικής βάσεως και του τρόπου ασκήσεως της αγωγής αφορούν στο σύνολό τους, με την εξαίρεση της αποφάσεως *Frahuil*⁶⁴, αγωγές, ειδικότερα με χαρακτήρα αναγωγής ή υποκαταστάσεως, οι οποίες ασκήθηκαν από δημόσιο οργανισμό. Στην περίπτωση αυτή, είναι λογικό η εξέταση να

52 — C-49/12, EU:C:2013:545.

53 — Σκέψεις 36 έως 40.

54 — EU:C:2002:656.

55 — EU:C:2003:282.

56 — C-265/02, EU:C:2004:77.

57 — EU:C:2013:228.

58 — EU:C:2013:545.

59 — EU:C:1980:291.

60 — Σκέψεις 13 και 15.

61 — EU:C:2007:102.

62 — Σκέψη 37. Η υπογράμμιση δική μου.

63 — Σκέψη 41.

64 — EU:C:2004:77. Η ένδικη διαφορά αφορούσε δύο ιδιώτες.

επικεντρωθεί στη βάση και στον τρόπο ασκήσεως της αγωγής ώστε να ερευνηθεί κατά πόσον, με την ίδια την άσκηση της αγωγής, η δημόσια αρχή χρησιμοποιεί την περιβεβλημένη με δημόσια εξουσία θέση της. Αντιθέτως, οσάκις πρόκειται για αγωγή αποζημιώσεως ασκούμενη από ιδιώτη κατά δημόσια αρχής, το γεγονός ότι η αγωγή προσλαμβάνει, στο εθνικό δίκαιο, τις τυπικές μορφές του αστικού δικαίου δεν είναι αποφασιστικό, τούτο δε πολλώ μάλλον εφόσον το εφαρμοστέο δίκαιο δεν έχει ακόμη καθορισθεί⁶⁵. Πρέπει, αντιθέτως, να επαληθευθεί εάν οι αξιώσεις έχουν ή όχι ως ουσιαστική τους πηγή πράξη δημόσιας εξουσίας.

3. Η εφαρμογή των νομολογιακών κριτηρίων στις υποθέσεις των κύριων δικών

61. Η ανάλυση που αναπτύχθηκε βαθμηδόν από το Δικαστήριο διαμέσου των διαφόρων αποφάσεων που προαναφέρθηκαν δεν παρέχει προφανή απάντηση στο ερώτημα που με απασχολεί. Τούτο εξηγείται από το ιδιαίτερο γεγονός ότι οι αγωγές που ασκήθηκαν κατά του Ελληνικού Δημοσίου από τους Γερμανούς κατόχους ελληνικών τίτλων έχουν, στην πραγματικότητα, διπλή θεμελίωση, προερχόμενη, αφενός, από την έκδοση ομολογιακών δανείων και, αφετέρου, από την τροποποίηση των όρων εκδόσεως των δανείων αυτών, τα οποία βρίσκονταν ήδη σε στάδιο εκπληρώσεως, κατόπιν της παρεμβάσεως του Έλληνα νομοθέτη.

62. Πλην όμως, τα εκδιδόμενα από τα κράτη ομολογιακά δάνεια θεωρούνται ως εντασσόμενα στην κατηγορία των πράξεων που ενεργούνται *jure gestionis* και υποκείμενα στους γενικούς κανόνες που εφαρμόζονται σ' αυτού του είδους τις πράξεις⁶⁶. Επιβάλλεται εξάλλου η διαπίστωση ότι η Ελληνική Κυβέρνηση δεν υποστηρίζει ότι η έκδοση των δανείων αυτών εμπίπτει στην άσκηση προνομίων δημόσιας εξουσίας.

63. Εντούτοις, παρότι η έκδοση ομολογιακού δανείου από κράτος εμπίπτει στη διενέργεια πράξεως *jure gestionis*, η μεταγενέστερη άσκηση από το κράτος της νομοθετικής του εξουσίας, που εμπίπτει, αντιθέτως, στις πράξεις *jure imperii*, πρέπει να λαμβάνεται επίσης υπόψη, αφού είναι πρόδηλο ότι οι ασκηθείσες κατά του Ελληνικού Δημοσίου αγωγές αποζημιώσεως βρίσκουν έρεισμα όχι μόνο στους αρχικούς τίτλους, αλλά επίσης και ιδίως στον νόμο 4050/2012, ο οποίος κατέστησε δυνατή την ανταλλαγή των τίτλων και, κατά συνέπεια, τη μείωση του χρέους, προσθέτοντας στους όρους του δανείου ρήτρες συλλογικής δράσεως. Στην ιδιαίτερη αυτή περίπτωση, πώς πρέπει να ερμηνευθεί η έννομη σχέση που απορρέει όχι μόνο από την έκδοση κρατικών ομολόγων, αλλά και από τη μονομερή τροποποίηση, διά της νομοθετικής οδού, των όρων που αφορούν τα ομόλογα αυτά; Όταν το κράτος εμφανίζει τη διπλή μορφή του συμβαλλομένου μέρους και της δημόσιας εξουσίας, στρέφεται η κατ' αυτού ασκούμενη αγωγή προς κατάγνωση ευθύνης κατά των πράξεων που διενήργησε *jure gestionis* ή κατ' αυτών που διενήργησε *jure imperii*; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό απαιτεί, κατ' εμέ, διάκριση με βάση τον τρόπο ασκήσεως από το κυρίαρχο κράτος της κανονιστικής του εξουσίας.

64. Εάν το κράτος εκδίδει γενικό και αφηρημένο κανόνα δικαίου που επιβάλλεται στα συμβαλλόμενα μέρη και μπορεί εμμέσως να καταλήξει στην τροποποίηση των συμβατικών όρων, όπως στην περίπτωση μεταβολής της φορολογικής νομοθεσίας, η κανονιστική αυτή ενέργεια του κράτους μπορεί να διακριθεί και να αποζηυχθεί από τη δράση του υπό την ιδιότητα του συμβαλλομένου μέρους χωρίς να μεταβληθεί η φύση των εννόμων σχέσεων που απορρέουν από την αρχική σύμβαση.

65 — Πρέπει να τονισθεί, ειδικότερα, ότι ουδόλως προκύπτει ότι οι κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου θα υπεδείκνυαν το γερμανικό δίκαιο ως εφαρμοστέο επί των υποθέσεων των κύριων δικών.

66 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, O'Keefe, R., Tams, C. J., και Τζανακόπουλος, Α., «*The United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property — A Commentary*», Oxford University Press, 2013, σ. 64, και εισήγηση της Ομάδος εργασίας επί των δικαστικών ασυλιών των κρατών και των περιουσιακών τους αγαθών, σε παράρτημα της Επετηρίδας της Επιτροπής διεθνούς δικαίου, 1999, τόμ. II, δεύτερο μέρος [A/CN.4/SER.A/1999/Add.1 (Part 2)], σ. 157, ιδιαιτ. σ. 170, σκέψη 54.

65. Εάν, αντιθέτως, το κράτος εκδότης κάνει χρήση της κυριαρχικής του εξουσίας προκειμένου να εκδώσει όχι γενικό και αφηρημένο κανόνα, αλλά κανόνα ειδικό και συγκεκριμένο που έχει ως σκοπό και ως αποτέλεσμα την πρόκληση άμεσης επεμβάσεως στο καθεστώς των εκδοθέντων ομολόγων, η δράση του που ανάγεται στη άσκηση δημόσιας εξουσίας δεν μου φαίνεται ικανή να διαχωρισθεί από τη δράση του ως συμβαλλομένου μέρους. Πράγματι, στην περίπτωση αυτή, το συμβαλλόμενο κράτος κάνει χρήση της κυριαρχικής του εξουσίας, κατά τρόπο που να αφορά άμεσα τη σύμβαση. Η επέμβαση δε του Έλληνα νομοθέτη με τον νόμο 4050/2012 εντάσσεται στη δεύτερη αυτή περίπτωση. Το Ελληνικό Δημόσιο επενέβη μονομερώς, αναδρομικώς και κατά τρόπο δεσμευτικό προκειμένου να τροποποιήσει τους όρους εκδόσεως των ομολογιακών δανείων προσθέτοντας σ' αυτούς ρήτρα συλλογικής δράσεως που επέτρεπε την επιβολή, στους μειοψηφούντες κατόχους τίτλων ομολόγων, της υποχρεώσεως να υποταγούν στη βούληση της πλειοψηφίας. Προς επιβεβαίωση του ότι η ενέργεια αυτή πράγματι εμπίπτει στην κατηγορία των πράξεων *jure imperii*, αρκεί να τεθεί το ερώτημα εάν οι κανόνες που εφαρμόζονται φυσιολογικά στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών θα επέτρεπαν σε συμβαλλόμενο μέρος, μετά τη σύναψη της συμβάσεως, να προσθέσει σ' αυτήν παρόμοια ρήτρα, αναδρομικώς και χωρίς την συναίνεση του αντισυμβαλλομένου. Υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις μιας στοχευμένης επεμβάσεως, δεν μου φαίνεται δυνατόν να θεωρήσω ότι η αγωγή προς κατάγνωση ευθύνης κατά του Ελληνικού Δημοσίου μπορεί να θεωρηθεί ως μη βάλλουσα κατά πράξεων διενεργηθεισών κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας.

66. Επιπροσθέτως, πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η επέμβαση του Έλληνα νομοθέτη έλαβε χώρα εντός του εξαιρετικού πλαισίου επιχειρήσεως αναδιάρθρωσης του ελληνικού ιδιωτικού χρέους, που αποσκοπούσε στην αποφυγή της παύσεως πληρωμών από το κράτος αυτό εξασφαλίζοντας την αποδοχή, από τους δανειστές, μιας μείωσης του χρέους.

67. Συναφώς, μετά από μια πρώτη έκτακτη σύνοδο κορυφής της Ένωσης που πραγματοποιήθηκε στις 21 Ιουλίου 2011, κατά το πέρας της οποίας συμφωνήθηκε σχέδιο υπέρ της Ελληνικής Δημοκρατίας που συμπεριελάμβανε «κατ' εξαίρεση εθελοντική συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα»⁶⁷, οι αρχηγοί των κρατών ή των κυβερνήσεων των κρατών μελών της Ευρωζώνης, κατόπιν νέας συνόδου κορυφής που πραγματοποιήθηκε στις 26 και 27 Οκτωβρίου 2011, κάλεσαν την Ελληνική Δημοκρατία, τους ιδιώτες επενδυτές και όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να εφαρμόσουν «εθελοντική»⁶⁸ ανταλλαγή ομολόγων με ονομαστική μείωση 50 % επί της ονομαστικής αξίας του κατεχόμενου από ιδιώτες επενδυτές ελληνικού χρέους⁶⁹. Ο νόμος 4050/2012 εκδόθηκε κατόπιν των αποφάσεων αυτών.

68. Οι ενέργειες αυτές, που πραγματοποιήθηκαν για τη διάσωση της χρηματοδοτικής και οικονομικής οργανώσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας και, ευρύτερα, για τη διατήρηση της χρηματοοικονομικής σταθερότητας της Ευρωζώνης στο σύνολό της και που εμφανίζονται ως άρρηκτα συνδεδεμένες με τη νομισματική πολιτική της Ένωσης, αποτελούν χαρακτηριστικές εκδηλώσεις της κρατικής κυριαρχίας.

69. Πρέπει, επιπλέον, να επισημανθεί ότι δεν συνάγω την ύπαρξη εκδηλώσεως της δημόσιας εξουσίας από τη θεσμοθέτηση του μηχανισμού των ρητρών συλλογικής δράσεως. Πράγματι, οι ρήτρες αυτές αποτελούν τρέχουσα πρακτική στις χρηματοοικονομικές σχέσεις από τη δεκαετία του 90 και τις διαδοχικές κρίσεις δημοσίου χρέους των κρατών της Νότιας Αμερικής. Η Συνθήκη για τη θέσπιση ευρωπαϊκού μηχανισμού σταθερότητας⁷⁰ επιβεβαιώνει, άλλωστε, τη σημασία των εν λόγω ρητρών, οι

67 — Βλ. σ. 6 και 7 του εγγράφου με τίτλο «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2011», διαθέσιμου στη διεύθυνση <http://www.european-council.europa.eu/media/555288/qcao11001frc.pdf>.

68 — Ένας σχολιαστής χαρακτήρισε την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους «εκουσίως υποχρεωτική». Βλ. De Vauplane, H., «Le rôle du juge pendant la crise: entre ombre et lumière», *Revue des Affaires Européennes — Law and European Affairs* 2012/4, σ. 773, ιδιαιτ. σ. 775. Θα μπορούσε επίσης να χαρακτηριστεί «υποχρεωτικώς εκούσια».

69 — Βλ. έγγραφο με τίτλο «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2011» που αναφέρεται στην υποσημείωση 67, σημείο 12, σ. 65, της «Δηλώσεως των αρχηγών κρατών ή Κυβερνήσεων της ευρωζώνης της 26ης Οκτωβρίου 2011».

70 — Συνθήκη για τη θέσπιση ευρωπαϊκού μηχανισμού σταθερότητας μεταξύ του Βασιλείου του Βελγίου, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, της Δημοκρατίας της Εσθονίας, της Ιρλανδίας, της Ελληνικής Δημοκρατίας, του Βασιλείου της Ισπανίας, της Γαλλικής Δημοκρατίας, της Ιταλικής Δημοκρατίας, της Κυπριακής Δημοκρατίας, του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, της Μάλτας, του Βασιλείου των Κάτω Χωρών, της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Σλοβενίας, της Σλοβακικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Φινλανδίας, που συνάφθηκε στις Βρυξέλλες στις 2 Φεβρουαρίου 2012.

οποίες προστίθενται εφεξής υποχρεωτικώς στις πιστωτικές συμβάσεις από τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης οσάκις δανείζονται από ιδιώτες πιστωτές⁷¹. Η αναδρομική και δεσμευτική προσθήκη τέτοιου είδους ρητρών στους όρους εκδόσεως των ήδη υφισταμένων δανείων για λόγους που αφορούν τα υπέρτερα συμφέροντα του Ελληνικού Δημοσίου και του συνόλου των κρατών μελών της Ευρωζώνης αποτελεί, αντιθέτως, εκδήλωση της δημόσιας εξουσίας.

70. Συμπεραίνω ότι η αγωγή που ασκήθηκε από τους μειοψηφούντες κατόχους κατά του κράτους μέλους κατόπιν της ανταλλαγής των τίτλων θέτει κατ' ανάγκη το ζήτημα της ευθύνης του Ελληνικού Δημοσίου για πράξεις που διενεργήθηκαν *jure imperii*, χωρίς να μπορεί να αντληθεί επιχείρημα από το ότι η ανταλλαγή αυτή, που αποσκοπούσε στη μείωση της ονομαστικής αξίας των εν λόγω τίτλων, προϋπέθετε απόφαση της πλειοψηφίας. Συναφώς, η συλλογιστική της Επιτροπής, η οποία φαίνεται να θεωρεί ότι η ενέργεια του Ελληνικού Δημοσίου θα μετατοπιζόταν στη σφαίρα των διενεργουμένων *jure imperii* πράξεων εάν, αντί της προσθήκης ρήτρας αναδιατάξεως, το Ελληνικό Δημόσιο είχε επιβάλει βιαιότερα τροποποίηση του χρέους του χωρίς τη συναίνεση των πιστωτών, μου φαίνεται επικριτέα κατά το ότι εξαρτά τον χαρακτηρισμό της έννομης σχέσης από τη βαρύτητα της προσβολής που προκάλεσε το κράτος στα δικαιώματα των αντισυμβαλλομένων.

71. Για τους λόγους αυτούς φρονώ ότι η αγωγή που ασκήθηκε από τους ενάγοντες των κύριων δικών δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1393/2007.

72. Εξέθεσα ήδη, κατά τον έλεγχο του παραδεκτού των υπό κρίση αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως, τους λόγους οι οποίοι φρονώ ότι δικαιολογούν την άσκηση, από τον εθνικό δικαστή, ακόμη και σε πρώιμο στάδιο της διαδικασίας, ελέγχου του υλικού πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 1393/2007, υποβάλλοντας εν ανάγκη στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα⁷². Θα αρκεσθώ ως εκ τούτου να προσθέσω ότι η εκφρασθείσα από την Επιτροπή άποψη, κατά την οποία ο εθνικός δικαστής δεν πρέπει να διεξάγει παρά έλεγχο *prima facie*, δεν θεμελιώνεται σε καμία νομοθετική διάταξη⁷³.

IV – Συμπέρασμα

73. Κατόπιν των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα υποβληθέντα από το Landgericht Wiesbaden και το Landgericht Kiel ερωτήματα ως εξής:

Ο όρος «αστική και εμπορική υπόθεση», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 1393/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Νοεμβρίου 2007, περί επιδόσεως και κοινοποιήσεως στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις («επίδοση ή κοινοποίηση πράξεων») και καταργήσεως του κανονισμού (ΕΚ) 1348/2000 του Συμβουλίου, έχει την έννοια ότι δεν συμπεριλαμβάνει αγωγή διά της οποίας ιδιώτης κάτοχος ομολόγων εκδόσεως κράτους μέλους στρέφεται κατά του κράτους αυτού προς κατάγνωση ευθύνης του λόγω της ανταλλαγής των ομολόγων αυτών με ομόλογα μικρότερης αξίας, η οποία επιβλήθηκε στον εν λόγω ιδιώτη κατόπιν της εκδόσεως, από τον εθνικό νομοθέτη, νόμου ο

71 — Βλ. άρθρο 12, παράγραφος 3, της εν λόγω Συνθήκης, που καθορίζει τις αρχές στις οποίες υπόκειται η στήριξη σταθερότητας. Η συστηματική εισαγωγή ρητρών συλλογικής δράσεως στους όρους που διέπουν τα κρατικά ομόλογα με νόμισμα εκδόσεως το Ευρώ συγκαταλέγεται στα μέτρα που αποφασίσθηκαν από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων της Ευρωζώνης στις 9 Δεκεμβρίου 2011 προκειμένου να αντιμετωπίσουν την κρίση δημοσίου χρέους (βλ. έγγραφο με τίτλο «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2011», που αναφέρεται στην υποσημείωση 67, σημείο 15, σ. 71, της «Δηλώσεως των αρχηγών κρατών και Κυβερνήσεων της ευρωζώνης της 9ης Δεκεμβρίου 2011»).

72 — Βλ. σημείο 37 των παρούσων προτάσεων.

73 — Συναφώς, πρέπει να τονισθεί ότι ο κανονισμός 1393/2007 δεν περιορίζει παρά την εξουσία εκτιμήσεως της υπηρεσίας παραλαβής, η οποία δεν μπορεί να επιστρέψει την αίτηση επιδόσεως στην υπηρεσία διαβίβασεως παρά μόνον εάν αυτή δεν εμπίπτει «προφανώς στο πεδίο εφαρμογής [αυτού του] κανονισμού». Αντιθέτως, ο κανονισμός 1393/2007 δεν περιλαμβάνει κανένα περιορισμό της εξουσίας ερμηνείας την υπηρεσία διαβίβασεως ούτε, *a fortiori*, του επιλαμβανομένου της διαφοράς δικαστή οσάκις, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του γερμανικού δικαίου, αυτός μπορεί να οδηγηθεί σε κρίση, εκ προοιμίου, επί του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού αυτού.

οποίος τροποποίησε μονομερώς και αναδρομικώς τους όρους των ομολόγων προσθέτοντας σε αυτούς ρήτρα συλλογικής δράσεως επιτρέπουσα σε πλειοψηφία των κατόχων των ομολόγων να επιβάλει τέτοια ανταλλαγή στη μειοψηφία.